

Andrzej Najda

Historiografia paradygmatyczna w Dziejach Apostolskich

Rozprawy i Studia Biblijne 39, Warszawa 2011, ss. 444.

DOI: 10.34839/wpt.2012.20.2.206-207

Najnowsza książka ks. Andrzeja Jacka Najdy poświęcona została analizie Dziejów Apostolskich, która doprowadzić ma do określenia gatunku literackiego tej księgi. Rozprawa składa się ze strony tytułowej, wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, wykazu skrótów, bibliografii i streszczenia w języku niemieckim. Temat pracy brzmi: *Historiografia paradygmatyczna w Dziejach Apostolskich* (Rozprawy i Studia Biblijne 39, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2011). Tak sformułowany tytuł, aczkolwiek klarowny, nie precyzuje jednak jeszcze, czy według Autora Dzieje Apostolskie są historiografią paradygmatyczną (tak twierdzi w zakończeniu, s. 381) czy też historiografia tego typu jest obecna w Dziejach Apostolskich, ale nie obejmuje całej księgi (tak wydaje się sugerować tytuł rozprawy). Może lepiej byłoby sformułować temat jako: *Dzieje Apostolskie historiografią paradygmatyczną* lub *Dzieje Apostolskie jako historiografia paradygmatyczna*. Zauważyć należy, że w polskiej literaturze teologicznej nie mówiono dotychczas o Dz jako dziele z gatunku historiografii paradygmatycznej i już sam fakt takiego postawienia problemu stanowić może o *novum* pracy. Tematyka ta jest bardzo słabo opracowana na gruncie polskim. Nie ma również wielu pozycji z tej dziedziny w całej biblistyce światowej, stąd wybrany temat badawczy jak najbardziej zasługuje na to, by stać się przedmiotem pracy habilitacyjnej.

Poza wykazem skrótów, bibliografią, wstępem, zakończeniem i streszczeniem w jęz. niemieckim, książka zawiera dwie zasadnicze części, noszące kolejno tytuły: *Łukasz jako historyograf na tle historiografii antycznej* oraz *Historia jako paradygmat w Dziejach Apostolskich*. Zaproponowana struktura wydaje się logiczna i nie budzi zastrzeżeń. We wstępie autor zawarł podstawowe informacje na temat tytułu, autorstwa, czasu i miejsca powstania Dz, wykorzystanych źródeł i podejmowanych przez różnych autorów prób ustalenia gatunku literackiego Łukaszowej księgi, a także wskazał cel pracy. Jest nim ukazanie księgi Dz jako historiografii paradygmatycznej. Struktura poszczególnych rozdziałów jest niezwykle przejrzysta.

W części pierwszej ks. Najda prezentuje wnikliwie historiografię antyczną, dzieląc ją na: historiografię grecką, rzymską i żydowską. Warto w tym kontekście zapytać o przydatność ukazywania historiografii rzymskiej, skoro wiadomo, że Łukasz był z pochodzenia Grekiem i że pisał w Dz o chrześcijaństwie wywodzącym się z judaizmu. Wydaje się, że jeśli sięgał po jakieś wzorce historiograficzne, to były one zakorzenione w kulturze grecko-helleńskiej lub żydowskiej, albo w obu kulturach (bo z nimi Łukasz miał kontakt). Dlaczego

więc autor prezentuje historiografię rzymską? Częściowo daje odpowiedź na to pytanie na s. 177, gdzie stwierdza, że Łukasz posługuje się „środkami kompozycyjnymi i stylistycznymi historiografii hellenistycznej i rzymskiej”, jednak już 4 strony dalej dowodzi, że „Łukasz jako pierwszy historyk chrześcijański uważa siebie za historiografa hellenistycznego i tak chce być postrzegany” (s. 181).

W rozdziale II autor stara się wykazać (ze znakomitym skutkiem), że Łukasz zna dzieła historiografii antycznej i daje temu wyraz w *Dziejach Apostolskich*. Łukasz przejmuje w nich konwencje historiografii czasów grecko-rzymskich i stawia się świadomie w rzędzie historiografów hellenistycznych. Ks. Najda dochodzi do słusznego wniosku, że nie można Łukasza zaliczyć do któregoś ze znanych kierunków historiografii grecko-rzymskiej. Przejście pomiędzy rozdziałem II i III stanowi pytanie: „Jakie to widzenie historii?” (s. 177). Pomysł, aby obie części książki połączyć pytaniem jest znakomity – wskazuje bowiem, że kolejne rozdziały będą próbą odpowiedzi na to pytanie.

W rozdziale III ks. Najda dowodzi, że Łukasz tworzy paradygmaty, które należy traktować jako pewnego rodzaju modele i wzorce. Autor Dz chce formować, a nie tylko informować swoich czytelników.

Rozdział IV poświęcony został postaciom, które mają znaczenie paradygmatyczne. Zbudowane przez Łukasza paradygmaty postaci można podzielić na: paradygmaty pozytywne i paradygmaty negatywne. Paradygmaty pozytywne uwypuklają znamienite czyny, świadectwa, cechy charakteru, cnoty, osiągnięcia wybitnych indywidualności pierwotnego Kościoła i mają znaczenie ponadczasowe. Paradygmaty negatywne zaś mają ostrzegać chrześcijan przed zachowaniami sprzecznymi z wyznawaną wiarą.

W rozdziale V Autor wnikliwie przedstawia wykreowane przez Łukasza paradygmaty wspólnoty Kościoła, które ukazują, że Kościół – jako składający się z Żydów i pogan nowy lud Boży – jest jedynym reprezentantem i kontynuatorem Izraela. W zakończeniu natomiast ks. Najda syntetyzuje wyniki z przeprowadzonych analiz. Wnioski są w książce formułowane w sposób zrozumiały i kompetentny; są dobrze uargumentowane i uzasadnione w treści pracy. Odznaczają się logicznością wywodu. Wynikają bezpośrednio z przeprowadzonych badań, a nie są – jak to się czasem zdarza – zbyt daleko idące bądź nie mające podstaw w przeprowadzonych badaniach. Warto więc sięgnąć po monografię ks. Najdy, by lepiej poznać antyczne spojrzenie na historię, prezentowane w historiografiach, a także samo dzieło Łukasza, które wpisuje się w nurt paradygmatyczny.

Ks. Mariusz Rosik